

NADLER HERBERT

A KELETI- ÉS A DÉLI-
KÁRPÁTOKBAN

VADÁSZNAPLÓ

A szerző 82 eredeti fényképével

lazi
KÖNYVKIADÓ
Szeged

Előszó

Előszót írok könyvemhez, nemcsak azért, mert szokás, és az olvasó talán elvárja, hanem azért is, mert ezen a helyen valami mondanivalóm van. Csak az a baj, hogy ami belőlem most kikíváncozik, azt más szerzők már megírták. Ennél valóban könnyebb feladat eredeti vadászati elbeszéléseket írni. Ha az ember szépen sorjában csak azt mondja el, amit megélt, nem érheti az eszmecsénés vádja. De amikor a tollforogató vadászok könyvük elején az olvasóhoz fordulnak, kiderül, hogy nagyjában hasonló érzések és gondolatok szólaltatják meg őket.

Valamikor régen egy német apa jelenlétemben fiát rendre oktatva így szólt:

„Illemszabály, hogy az ember lehetőleg ne beszéljen magáról.”

Ez a szabály természetesen mindenkire kötelező, ezért elnézést kérnék, hogy könyvemben sokat szerepelek. Ámde ezt már megtette a kiváló német vadászati szakíró, Ernst Graf Silva-Tarouca *Glückliche Tage* című nagyszerű műve előszavában. Idézem szavait, magyarrá fordítva:

„...őzbakjaimat és szarvasbikáimat saját felelősségemre és kockázatomra lövöm. Ennek bizony az a hátránya, hogy folyton magamról kell beszélnem, és elismerem, hogy az egyre-másra ismétlődő én, én, én szerénytelenségnek hangzik. Pedig nem az! Utóvégre mégsem írhatok úgy, hogy – egyszer volt egy ember, kiment az erdőbe, mert kedve kerekedett szarvasbikát löni. Az ilyesmi költött mese látszatát keltené, márpedig elbeszéléseim nem mesék, sőt úgy vélem, a legjobb bennük éppen az, hogy igazak.”

Ez az idézet legyen számomra is magyarázat és mentség arra, hogy vadászati élményeimről beszámolva szükségképpen magamat is minduntalan említtem.

Szeretném megmagyarázni, mi nekem a vadászat. Ebben meg Friedrich Freiherr von Gagern előzött meg *Birschen und Böcke* című kitűnő könyve első mondatában. Azt mondja, „a vadászat szemlélődés, a vadászat merengés, a vadászat: pihenés, a vadászat a beteljesülés várása, a vadászat hálálkodás, a vadászat elkövetkezés, a vadászat ünnepi előest, a vadászat felkészülés és reménykedés”.

Ezt megtoldom azzal, hogy nekem a vadászat – ezen a szón nem a puskázás mulatságát értem – nem sport, hanem mesterség, tanulmány, feladatok megoldása, elmerülés, ezenfelül pedig egész életemben vigasz, gyógyír, kárpótlás és erőforrás volt. Átsegített bánatos, fájdalmas időközön, megerősített a közélet sanyarúságait elviselni.

A *Jagen, Reisen, Lustigsein* című könyv igen rokonszenves szerzője, Graf Pückler Burghaus felveti magának a kérdést, „miért ír az ember; talán az öregedéssel jár a bőbeszédűség?”, és emigy válaszol: „Az igazat bevallva, magunknak írunk, a tarka életnek mintegy vámot fizetve, hálából a sok örömért.”

Nekem erre a kérdésre az a válaszom, hogy azért írtam és írok, mert védekezem vele az elmúlás ellen. Védekezem az ellen, hogy feledésbe merüljön, hogy semmivé váljak sok nagyszerű élményem, kalandom, tapasztalatom és ezek révén szerzett tudásom, egyáltalában mindaz, ami vadászéletem eredménye.

Jól tudom, hogy feljegyzéseimmel mindennek csak aránylag igen kis hányadát menthetem meg, mert a szabad természet nagyszerű valóságát, lélekre ható hangulatait papíron megrögzíteni nem lehet. Az *erdő* papíron csak négy betű, s az olvasótól függ, mit ért rajta; lelki szeme mit lát, szívében mit érez, életéből mire és mennyire elevenen, részletesen emlékszik, amikor ezt a szót elolvassa. Látja-e a fákat, kergüket, rajta a mohát; lát-e alattuk bokrokat, füvet, páfrányt, vadvirágot, érzi-e az árnyék hűvösségét, a korhadó haraszt szagát, hall-e madárdalt...

A *hajnal* is csak hat betű a papíron; jelentőségét csak az tudja, aki ismeri, aki nemcsak szemével látta, hanem lelkével megérezte, aki el-

merült a virradás természeti csodájában, aki áhítatosan nézte a kelet-ről jövő rózsás derengést, és megérezte a végtelenséget és az örökkévalóságot.

Igyekeztem feledésbe tűnő gazdagságomból valamit megfogni, papírra láncolni, megakadályozni abban, hogy elkísérjen az enyészetbe. Azért írtam!

És írtam hálából is mindazok iránt, akik segítségemre voltak abban, hogy vadászhattam.

Budapest, 1943 tavaszán.

Nadler Herbert

Havasi bikák

Magasan fönt, a hegyoldalon, meredek árok kiszélesedő felső végében, nem messze a forrástól, vastag törzsű öreg bükkfák és égneek meredő jegenye- és lucfenyők alatt, az őserdőnek olyan rejtett zugában, ahonnan semerre sincs kilátás, áll a faragatlan fatörzsekből számomra hevenyében összetakolt kaliba. Benne középen, nagy kövekből rakott szabad tűzhelyen méteres bükkhasábok égneek. Kétoldalt, a fal mellett egy-egy lóca, köztük, az ajtóval szemben, a harmadik falhoz támasztott kis asztalka. Mennyezete, padlója és ablaka nincsen. Mellő és hátsó fala nem ér fel az oromzat alá, hogy a füst a tető alatt – aszerint, hogy honnan fújja a szél – két irányban is kiszabaduljon belőle.

A Keleti-Kárpátoknak ebben a barátságos vadászhajlékában szálllok meg – 1936. szeptember 19-én – a szarvasbögés idejére.

Reggel fél hétkor indultam a Maros menti Ratosnyáról negyedmagammal – a vadőrrel és a napszámba fogadott két emberrel – és három hétre való vadászati felszereléssel. Az erdészeti kisvasút zötykölő, lökdöső, rázós, nyitott kocsján utaztunk a Ratosnya-patak lomberdő borította, magas hegyoldalak és sziklák közé ékelt szűk völgyében lassan fölfelé, majd a nagy kőtömbök között, alatt és fölött bukdácsolva, forogva, buzogva, pezsegve, völgynek örvénylő Seku-patak mentén erőlködött a lármásan pöfékelve nagy füstgomolyagokat eregető kis mozdony az üres teherkocsik hosszú sorát és ennek végén bennünket egyre mélyebben a havasi vadonba vinni. Kétórai dőcögés után, az árnyékos, mély völgyek reggeli hűvösségétől borsózdva, a szellős kocsi padokról leszálltunk, és cókómókomat cipelve gyalog fordultunk be a Halaspatak nevű, hirtelen emelkedő mellékvölgybe. Amíg az

árnyékban jártunk, bizony fáztunk, sőt az egyik teherhordó munkásnak csak úgy vacogott a foga. De a nap az égbolton feljebb kúszott, az árnyék a lejtőkön lejjebb szorult, hegynek kapaszkodva napsütésbe jutottunk, és ugyancsak belemelegedtünk. Aztán a Halaspatakról felkanyarodtunk abba az árokba, amelyben egyórai izzasztóan meredek mászás után helyünkre értünk.

Vadászkastélyban lakni, naphosszat ugyan hegyet mászni, éjjelenként azonban kényelmes ágyban pihenni is jó dolog, de a Kárpátokba vadászahajléknak jobban illik a széljárta, viharvert, füstös kaliba, fekvőhelynek benne – akár lócán, akár a földön – vastag réteg illatos zöld fenyőgally és rajta pokróc. A kalibában tanyázás egyszerű, kezdetleges körülményei, az ember mennél nagyobb igénytelensége valahogyan hozzátartozik a vadászatnak ehhez a módjához, hangulatosságához, komolyságához, sajátos varázsához, és a vadon ősi vadja meg is éri az efféle nélkülözéseket. Mert más, szebb, nemesebb, eredetibb, kiválóbb ám az emberi befolyástól mentes kárpáti szűz természet alkotta agancs, mint a mesterségesen táplált és mezőgazdasági terményeken elkényesedett szarvasbikáé.

Holmim a polcokra és a fogasokra, az élelem hűvös helyre, a lóca alá, a földre kerül; az olyan dolgok pedig, amelyek nem valók avatatlan, esetleg kíváncsi vagy huncut ember kezébe – például a fényképezőgép, a töltények, a pálinkáscsutorák, vadásznaplóm, pénztárcám, a dohány, a gyufa, néhány pipám és bicskáim –, a lakattal elzárható zsákban maradnak. Aztán ebédelünk, pipázunk, egyet heverünk, majd délután három óra felé az egyelőre csak tájékozódó első cserkészetre indulok.

Kísérőm, Petruc, a fiatal uradalmi erdő- és vadőr a magaméhoz hasonló bizakodással és reménységgel készül erre a szarvasbögési évadra. Ez a két-három hét nemcsak a magamfajta vadásznak, hanem a jóra való vadórnek is az esztendő legjelentősebb szaka, a várva várt „nagy idő”, telve a legérdekesebb élmények, tapasztalatok, tanulságok sorával; az elejtett bikáért járó jutalompénz pedig egész évi jövedelmének igen lényeges része.

A cserkészösvény tanyánktól néhány száz lépésnyire keletnek vezet, aztán az érintetlen őserdőből kiér egy meredeken völgynek lejtő

*„...az őserdőnek olyan rejtett zugában,
ahonnan semerre sincs kilátás...”*

*„...a faragatlan fatörzsekből számomra hevenyében
összetákolt kaliba.”*

gerincre, majd északnak fordul, és a „névtelen árok”-nak nevezett széles hajlat fölött, a helyenként valamennyire hézagos, egyébként sűrűn bozótos, magas vágásban kanyarog a hegyoldalon tovább.

Erről az ösvényről a havasi táj óriási távlatait nézem. Minden irányban a hegytetők, a hosszú gerincek, az ormok messzeségbe kékesedő sora. Mélyen alattunk fővölgyek, mellékvölgyek, árkok és bennük kigyózó patakok. Az egész hegyvidéket erdő borítja, csak a legmagasabb helyekről a távolban látott Kelemen-havasok csupasz.

Amerre járunk, az erdő vegyesen bükk, juhar, szil és fenyő; aljnövényzete rengeteg mogoró, bodza, és akad bőven berkenye is. A vágások telve embermagasságú fűzikével; bolyhos, fehér hajú magjárt viszi a szél szanaszét. A patakmedrekben tömegesen burjánzik az acsalapu – minden levele akkora, hogy beillene nap- vagy esernyőnek –, s a fák alatt az árnyékban moha, páfrány, napsütötte helyeken áfonya, szeder és málna.

A csak nemrég kotort ösvény egyet-mást elárul nekünk a vad járásáról. Aránylag sokat jöttek-mentek rajta a szarvasok – tehenek, borjak és jókora kárpáti bikák –, a helyenként puha földön itt-ott őzcsapa is szerénykedik, és két medve – egy fiatalabb és egy hatalmas öreg – árulója pedig a széles talpnyomokon felül a beleiket megjárta néhány kis rakás apróra rágott mogoróhéj. Vadmacskanyomok és a nyuszt emésztési maradványai tanúskodnak e kisebb ragadozók jelenlétéről is. Két császármadár berregve kel előttünk szárnyra.

Messzire elkerültünk a kalibától. A Topcilor-völgy letarolt, terjedelmes déli oldalán a jellegzetesen kárpáti irtásba ásóval, kapával, csákánnyal, fejszével és fűrészszel vágott ösvényen nyakig fűzikevevesszők között járunk. A mély völgy sziklás oldalai közé rejtett látatlan aljából egy bika hangja hallatszik fel hozzánk. A tülökkel rábögök, mire a számunkra ez alkalommal megközelíthetetlen szakadékból egyszerre két bika felel. Heveskedő kísérom ugyan ösvény nélkül is nekik mennem, de ebbe nem egyezem bele. Az erdélyi Kárpátokban – akár vágásban, akár öregerdőben – ösvény híján csak törve-zúzva, recsegve-ropogva lehet járni. Ott az erdő csaknem mindenütt a hol ember, hol vihar döntötte fák egymás hegyén-hátán heverő, korhadó törzsének, gyökértuskójának és ágainak olyan tömkelege, hogy valóságos csoda,

mi módon tud a vad benne, fölötte, közte járni. Ennek a mindenképpen igen zajos kísérletnek ellene vagyok, amikor az a feladatom és céloom, hogy észrevétlenül jussak a szarvasbika közelébe.

Este megyünk vissza, szállásunk felé. Még ötnegyed órát járunk, kapaszkodunk és ereszkedünk, mire meglátjuk a tábortűznek a sötét erdőn átszűrődő vörös fényét. Két napszámom ugyanis a mienknél – szerintük – jobb helyet választott. Valami ponyvájuk van, azzal féloldalt nyitott sátrat állítottak maguknak, alatta a földre terített fenyőgallyakon hevernek; lábuknál, szabad ég alatt, egy korhadt hatalmas faronc lassan parázssá, majd hamuvá válik.

Később a kalibában is a tűz körül melegedve, pipázva és csendesen beszélgetve halljuk, hogy nem messze tőlünk bög a bika.

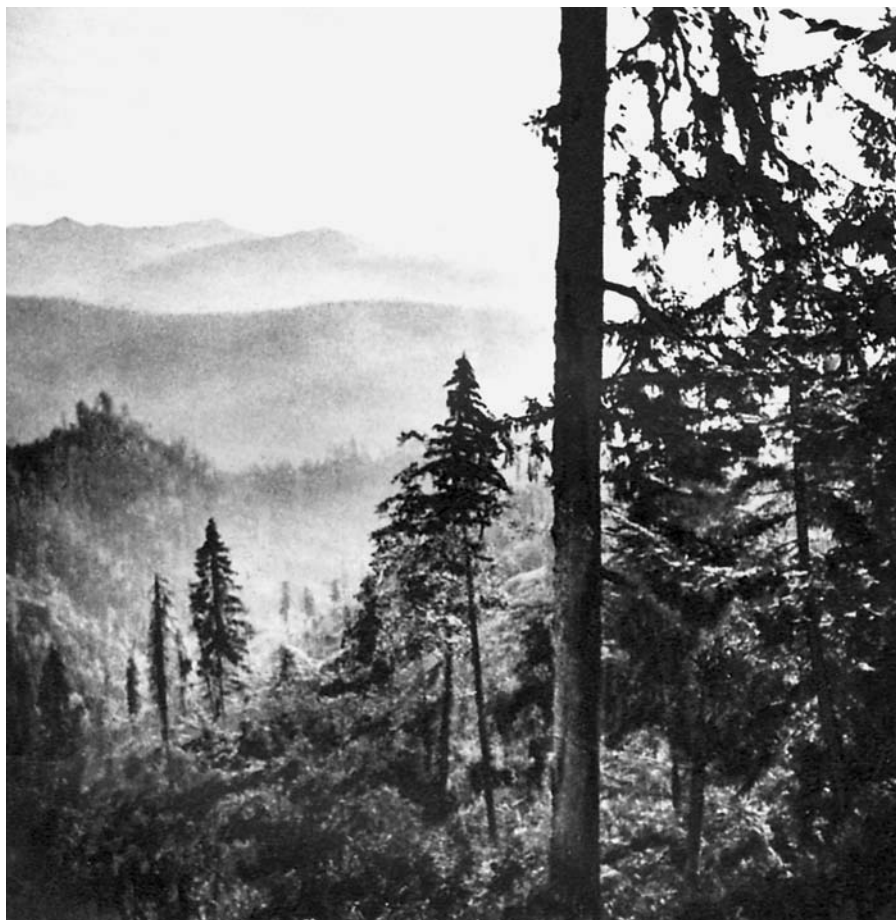
Beszélgetésünk tárgya ugyan mi lehetne más, mint a vadállomány – már amennyit abban a vadonban bárki egyáltalán tudhat róla – és a remélhető siker. Petruc azt mondja, a területnek azon a részén, amelyen tanyázunk, a legderekből a bika „csak” tizenhatos; attól tart, hogy nem érem be vele. A „nagy bika” a halaspataki völgy túlsó oldalán, az irtásban jár. Ott azonban nincsen ösvény, csak egy árokban van mód arra, hogy az ember felopakodjék valószínű közelségébe. Arra a kérdésemre, vajon a nagy bikának milyen az agancsa, óvatosan nyilatkozik:

– Két évvel ezelőtt huszonkettesnek néztem, azóta nem láttam.

Tehát van miben reménykedni, van miről esténként a lócán heverészve a nagy csendben és tétlenségben ábrándozni, noha már kijózaníthatott volna az a tapasztalat, hogy az ilyen lelkes vadőr ismert – vagy talán csak sejtett – titokzatos „nagy” bikája a vadászvendég számára alig vagy csak nagy ritkán válik valósággá. Ábrándképe szarvasbögés idején a kalibában mégis jó altatószer.

Másnap, szeptember 20-án hajnal előtt az uhu ébreszt; hangos huhogása az egyik öreg bükkről hallatszik be hozzánk. Petruc megjegyzi, hogy vasárnap van. Azt mondom rá – nekem most minden nap vasárnap, egyébként pedig a naptár nem érdekel.

Amikor már javában virrad, a cserkészösvényen megint keletnek és északnak, a „névtelen árok” és a Topcilor-völgy felé indulok, de éppen ellenkező irányban, valahol a Halaspatakon túl és fölötte, szólal

*„Minden irányban a hegytetők, a hosszú gerincek,
az ormok messzeségbe kékesedő sora.”*

„Az egész hegyvidéket erdő borítja...”

meg egy bika – talán az a bizonyos „nagy bika” –, tehát megfordulunk, és hogy ne kelljen a meredek árkon leereszkednünk, és a túlsó oldalon felkapaszkodnunk, tanyánk magasságában az öreg fenyők és százados bükkfák árnyékában nagyot kerülve, a halaspataki völgy felső szakasza felé tartunk.

Rövid darabon még takarított ösvényen haladunk. Mielőtt a végére érünk, fölötte, a lejtőn, a bokrok alól előkerül egy borz, a száraz harasztos zörögve lebotorkál elénk, majd előttem harminclépésnyire, orrával a földön kutatva, keresgélve tipeg tovább. Mögöttem ballagó kísérőm észre sem vette, én figyelmeztetem rá. Izgatottan nézi, s amikor látja, hogy eszemben sincs bántani, kikapja kezemből hegymászóbotomat, és utánarohan, hogy – bizonyára bőre áráért – agyonverje. A borznak azonban van esze a bokrok és fák töve között ügyeskedve elinalni a goromba szándék elől. Üldözője néhány perc múltán lihegve tér hozzám vissza, és azt mondja, öt év óta a terület vadöre, de borzot még nem látott rajta. Nagyon bánja, hogy nem lőttem meg.

Aztán nemsokára halljuk, hogy valahol messze előttünk nem egy, hanem két bika bög. Noha a kalibától keletre eső gerinc felől – ahonnan eljöttünk – is hallik egy bika böge, továbbmegyünk a Halaspatak felé.

Ámde az ösvénynek vége szakad, és belekeveredünk az őserdőnek olyan szörnyű összevisszaságába, faóriások tövében, bodzabokrok alatt rejtőző és vastag mohapárnáktól takart nagy köveken, sziklákon keresztül-kasul heverő korhadó farönkök közé, fölé és alá, ahol az ember elképzelése szerint csak madaraknak és mókusoknak lehet csontvázuk épségének veszélyeztetése nélkül helyet változtatniuk. Csodálatos, hogy ezeken a láb- és nyaktörős helyeken is csaknem mindenütt találunk szarvasnyomokat. Erre a küzdelmes életre, erre a nagy testi erőt igénylő életmódra azonban a szarvasnak is – öröklött tulajdonságokkal – születnie kell. Nem hiszem, hogy a nemzedékek óta síksági erdőben, például Somogyban kényelmeskedő szarvasok ivadéka, ha ebbe a vadonba kerülne, sokáig megélné benne.

Nagyot járunk hiába. Egyszer úgy rémlik, az egyik bika nem nagyon messze, azon a hegyoldalon bög, amelyen éppen feléje megyünk, de Petruc véleménye szerint a völgy túlsó oldalán, az irtásban van.

Tartalom

Előszó	5
Havasi bikák	11
A Maros mentén	75
A Moldovánkán	104
Tavasszal a Szebeni-havasokban	184
Az Isában	230